

Cilji ter ukrepi gozdne in naravovarstvene politike

Goals and Measures of Forest and Nature Conservation Policy

Aleksander GOLOB¹

Izvleček:

Golob, A.: Cilji ter ukrepi gozdne in naravovarstvene politike. *Gozdarski vestnik*, 69/2011, št. 1. V slovenščini, z izvlečkom in povzetkom v angleščini, cit. lit. 25. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Namen tega prispevka je osvetliti cilje in instrumente politike o gozdovih na različnih ravneh v razmerju do politike varstva narave in pokazati možnosti njihovega uresničevanja v slovenskih razmerah. Primerjalno so predstavljene vizije in cilji gozdne in naravovarstvene politike na svetovni in evropski ravni ter načela trajnostnega gospodarjenja, sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja ter ekosistemskega pristopa, ki so pomembna za njihovo doseganje. Primerjalno so za gozdno in naravovarstveno politiko predstavljeni tudi temeljni ukrepi, s katerimi se dosegajo njihovi cilji v slovenskih razmerah, ki so zlasti: (1) s predpisi določeni načini ravnanja na splošni ravni, (2) varovana območja, (3) načrtovanje gospodarjenja in upravljanja, (4) upravni ukrepi, (5) finančne podpore in odškodnine, (6) monitoring in poročanje ter (7) zagotavljanje javnih služb.

Gljučne besede: gozdna politika, naravovarstvena politika

Abstract:

Golob, A.: Goals and Measures of Forest and Nature Conservation Policy. *Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry)*, 69/2011, vol. 1. In Slovenian, abstract and summary in English, lit. quot. 25. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The aim of this article is to highlight the goals and instruments of forest policy on diverse levels in relation to nature conservation policy and to present the possibilities of their realization in Slovenian conditions. The visions and goals of the forest and nature conservation policy on the global and European level as well as the principles of sustainable, close-to-nature and multi-use management and ecosystem approach, important for their attaining, are presented in a comparative way. The basic measures for attaining the goals of the forest and nature conservation policies in Slovenian conditions are also presented comparatively. These measures include primarily the following: (1) action types on a general level, set by regulations, (2) protected areas, (3) economic management and management planning, (4) management measures, (5) financial supports and compensations, (6) monitoring and reporting and (7) ensuring of public services.

Key words: forest policy, nature conservation policy

1 UVOD

Odnos do gozdov in gospodarjenja z njimi ter ohranjanje oziroma varstvo narave sta na evropskih tleh že dolgo povezana. Povezava je bila zlasti očitna ob uvajanju koncepta sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, ki je uzakonjeno v Sloveniji, v Evropi pa ga spodbuja organizacija Prosilva, ki je bila tudi ustanovljena na slovenskih tleh.

Hkratna pričakovanja, da bodo gozdovi izpolnjevali večnamensko vlogo oziroma da bodo ob ohranjanju naravnih struktur in funkcij proizvajali tudi les in druge dobrine, so zdaj navzoča v politikah na vseh ravneh. Mnenja, kako to doseči, pa so še precej neuskaljena. Še marsikje živa klasična teorija vodnega razora (nem. Kielwassertheorie), po kateri naj bi bile ob trajnostni skrbi za lesnoproizvodno funkcijo hkrati zagotovljene tudi vse druge funkcije

gozdov, je bila spoznana za pomanjkljivo že v kontekstu sonaravnega gospodarjenja z gozdovi, zlasti pa ob ciljnih in usmeritvah okoljskih konvencij, sprejetih v Rio de Janeiru leta 1992 – predvsem Konvencije o biotski raznovrstnosti (v nadaljevanju: CBD) in Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja (v nadaljevanju: UNFCCC).

Sprejemanje okoljskih zavez na svetovni ravni je doslej pozitivno vplivalo tudi na gozdove po svetu, kar se kaže zlasti v zmanjšanju krčitev gozdov v zadnjih petih letih in povečevanju površin gozdov, ki so namenjene predvsem ohranjanju biotske raznovrstnosti oziroma ležijo v zavarovanih območjih (FAO, 2010). Poleg tega so zaveze iz Ria, vključno z Načeli o gozdovih, spodbudile razpravo o gozdovih

¹ mag. A. G., Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Dunajska 22, Ljubljana

v Združenih narodih, ki je pripeljala do sprejetja Pravno nezavezujočega inštrumenta o vseh tipih gozdov (v nadaljevanju: NLBI).

Podobno kot gozdovi je tudi varstvo narave zlasti s CBD pridobilo nov pomen v svetovnem pomenu, ki je bil prej na tej ravni utemeljen s Konvencijo o svetovni dediščini (v nadaljevanju: WHC). CBD in njena evropska izpeljanka Bernska konvencija ter pravni red EU na področju varstva narave so postala pravna dejstva, ki jih je treba v veliki meri upoštevati tudi pri oblikovanju gozdne politike.

Eden ključnih izzivov za prihodnost (prim. DIACI in GOLOB, 2010) je najti pravo ravnotežje med gozdno politiko in naravovarstveno politiko, ki zadeva gozdove. Namen tega prispevka je osvetliti cilje in inštrumente politike o gozdovih na različnih ravneh v razmerju do politike varstva narave in pokazati možnosti njihovega uresničevanja v slovenskih razmerah.

2 VIZIJE, CILJI IN NAČELA

Vizije, cilji in načela so temeljna ogrodja vseh politik, vključno z okoljskimi in politikami o gozdovih, zato se je ob primerjavi sektorskih politik najpomembnejše osredotočiti prav nanje.

V hierarhiji ciljev so povsem na vrhu cilji zavez, sprejetih v okviru OZN. Najsplošnejši so tisočletni razvojni cilji, med katerimi je tudi zagotovitev okoljske trajnosti, ki naj bi bila vgrajena v politike vseh držav. Na posameznih področjih v povezavi z okoljem in gozdovi pa so cilji:

- CBD: ohranjanje biotske raznovrstnosti, trajnostna raba njenih sestavin in poštena ter pravična porazdelitev dobrin, ki izhajajo iz rabe genskih virov,
- UNFCCC: stabilizacija koncentracije toplogrednih plinov v atmosferi na takšni ravni, da bo preprečeno nevarno človekovo vmešavanje v podnebni sistem in da se bodo lahko ekosistemi naravno prilagajali spremembam podnebja, pri čemer naj bo omogočen trajnostni gospodarski razvoj,
- WHC: ustanoviti učinkovit sistem varstva kulturne in naravne dediščine izjemne splošne vrednosti,
- UNFF – štirje globalni cilji za gozdove, ki so sestavni del NLBI (prim. GOLOB, 2007): preobrniti izgubljanje površin gozdov s trajnostnim gospodarjenjem z gozdovi ter povečati prizadevanja za preprečitev degradacije gozdov, povečati gospodarske, socialne in okoljske koristi od

gozdov, bistveno povečati površino varovanih gozdov in drugih trajnostno gospodarjenih gozdov ter izboljšati mednarodno financiranje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi.

Navedene cilje povezuje načelo trajnosti in so tudi sicer med seboj usklajeni oziroma se dopolnjujejo. Za njihovo izvajanje so odgovorne države podpisnice oziroma pogodbenice, ki morajo cilje vgraditi v svoje nacionalne programe in strategije, hkrati pa zagotavljati njihovo uresničevanje z inštrumenti, določenimi v ustreznih predpisih.

V pomoč pogodbenicam za uresničevanje ciljev so načela oziroma pristopi, ki so že zapisani v temeljna besedila mednarodnih dogovorov in zavez oziroma se razvijajo ob rednih konferencah in zasedanjih. Poleg načela trajnosti je treba omeniti še ekosistemski pristop, ki so ga razvili in sprejeli na peti konferenci pogodbenic CBD. V skladu z njim se je treba osredotočiti na funkcionalna razmerja in procese v ekosistemih, izboljšati delitev koristi, uporabiti prilagojene prakse gospodarjenja, gospodarske dejavnosti decentralizirati na najnižjo smiselno stopnjo in zagotoviti medsektorsko sodelovanje. Po mnenju WILKIE *et al.* (2003) je mogoče koncepta trajnostnega gospodarjenja in ekosistemskega pristopa povsem povezati, kar naj bi vodilo do sinergij med politikami in procesi načrtovanja na mednarodni in nacionalni ravni ter izboljšanih praksah gospodarjenja na terenu. VESELIČ *et al.* (2008) so ugotovili, da je pri nas uveljavljeno sonaravno gospodarjenje z gozdovi dobra sinergija med obema konceptoma.

CBD kot pravno zavezujoči mednarodni sporazum ima za področje gozdne biotske raznovrstnosti sprejet obsežen program dela (Sekretariat CBD, 2004), ki ga morajo pogodbenice konvencije izvajati in ga vključevati v svoje strateške dokumente. Biotska raznovrstnost je tudi sestavni del skupne okoljske politike EU, ki pripravlja strategijo biotske raznovrstnosti do leta 2020. Ta naj bi po mnenju WWF (2010) morala temeljiti na spoznanju medsebojne odvisnosti podnebnih sprememb, biotske raznovrstnosti in ekosistemskih storitev ter integrirati ohranjanje biotske raznovrstnosti v kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in druge sektorje. Mnenje je sicer povsem v skladu s cilji Vseevropske strategije o biotski in krajinski pestrosti (v nadaljevanju: PEBLDS, Council of Europe, 1996) kot evropskega odziva na CBD, ki se osredotočajo na zagotavljanje nadaljnega funkcioniranja ekosistemov, od katerih so odvisne vrste, na trajnostno gospodarjenje in rabo sestavin biotske raznovrstnosti ter poleg zasnove vseevrop-

Slika 1: Temeljna struktura naravovarstvene politike v Sloveniji

skega ekološkega omrežja na integracijo ohranjanja biotske raznovrstnosti in trajnosti v dejavnosti drugih sektorjev, med njimi tudi gozdarskega.

Na vseevropski ravni se je gozdarstvo doslej odzivalo na globalne zaveze v povezavi z gozdovi zlasti z resolucijami ministrskih konferenc o varstvu gozdov v Evropi, ki so od leta 2010 vključene v proces Gozdovi Evrope. Pri tem je biotska raznovrstnost obravnavana zlasti v Helsinški resoluciji H2 in Dunajski resoluciji V4. Še vedno je zelo aktualna prva splošna smernica H2, ki določa, da bi moralo biti ohranjanje in primerno povečevanje biotske raznovrstnosti v gozdovih eden od bistvenih elementov trajnostnega gospodarjenja z gozdovi in biti hkrati z drugimi cilji sestavni del gozdarske politike in predpisov. Dunajska resolucija V4 dopolnjuje H2 s poudarjanjem izvajanja PEBLDS in programa dela CBD na področju gozdne biotske raznovrstnosti zlasti prek nacionalnih gozdnih programov. V pripravah na novo ministrsko konferenco v Oslu junija 2011 je biotska raznovrstnost razumljivo tudi eden od ključnih ciljev gradiva za pogajanja o pravno zavezujočem vseevropskem sporazumu o gozdovih (Forest Europe 2010), katerega usoda pa je še negotova.

Na ravni Evropske unije je naravovarstvena politika del skupne okoljevarstvene politike, njeni cilji pa so določeni zlasti v direktivah o pticah in habitatih (GOLOB, 2003). Skupne gozdne politike, ki bi bila določena v pogodbi o ustanovitvi EU, sicer ni, vendar pa obstajajo z gozdovi povezane politike, kot so skupna politika razvoja podeželja, okoljska, energijska, industrijska, trgovinska in tržna politika,

politika varstva rastlin, raziskovalna in kohezijska politika (Evropska komisija, 2010). Vse našete politike povezuje Gozdarska strategija EU in Akcijski načrt EU za gozdove, katerega vizija je dolgoročno večnamensko gozdarstvo, ki izpolnjuje zdajšnje in prihodnje družbene potrebe, med cilji pa so tudi okoljski, vključno s skrbjo za biotsko raznovrstnost (Evropska komisija, 2006).

Na območju alpskega prostora je za gozdno politiko pomemben Protokol o gorskem gozdu v okviru Alpske konvencije, ki določa obveznost sonaravnega gospodarjenja in zagotavljanje naravnega pomlajevanja.

V skladu s sprejetimi mednarodnimi zavezami in obveznostmi, ki so bile navedene prej, je biotska raznovrstnost sestavni del ciljev Resolucije o nacionalnem gozdnem programu (2007), obravnavana pa je na ekosistemski, vrstni in genski ravni.

3 UKREPI

Za doseganje ciljev gozdna in naravovarstvena politika (slika 1) uporabljata podobne ukrepe, vendar z različnim poudarkom. Med ukrepe v slovenskih razmerah spadajo zlasti:

1. s predpisi določeni načini ravnanja na splošni ravni,
2. varovana območja,
3. načrtovanje gospodarjenja in upravljanja,
4. upravni ukrepi,
5. finančne podpore in odškodnine
6. monitoring in poročanje,
7. zagotavljanje javnih služb.

3.1 S predpisi določeni načini ravnanja na splošni ravni

Na splošni ravni je za gozdno politiko pomembna predvsem zakonska določba o trajnostnem, sonaravnem in večnamenskem gospodarjenju z gozdovi. Pri tem je v ospredju vzdrževanje in vzpostavljanje sonaravnih struktur gozdov, ki so ob razmeroma majhnih vložkih dela in energije sposobne dolgoročno zagotoviti gospodarske, družbene in okoljske učinke gozdov na najbolj uravnotežen način (slika 2). V predpisih o varstvu gozdov (MKGP 2009) je biotsko ravnovesje določeno kot temelj za zdravje in stabilnost gozdov in se hkrati z biotsko raznovrstnostjo vzpostavlja in vzdržuje z:

- ohranjanjem oziroma vzpostavljanjem naravne sestave drevesnih vrst,
- ohranjanjem in vzpostavljanjem uravnoteženega razmerja med razvojnimi fazami gozdov in uravnotežene debelinske strukture gozda,
- ukrepi za varstvo gozdov pred škodljivimi abiotskimi in biotskimi dejavniki,
- načrtnim puščanjem odmrlega lesa,
- območji, pomembnimi za ohranitev prostoživečih živali oziroma rastlin,
- izvajanjem del za vzdrževanje in izboljšanje življenjskega okolja prostoživečih živali,
- zagotavljanjem usklajenih razmerij med gozdom in divjadjo,

- izvajanjem del v gozdu v času, na način in s pripomočki, ki najmanj ogrožajo gozdni ekosistem.

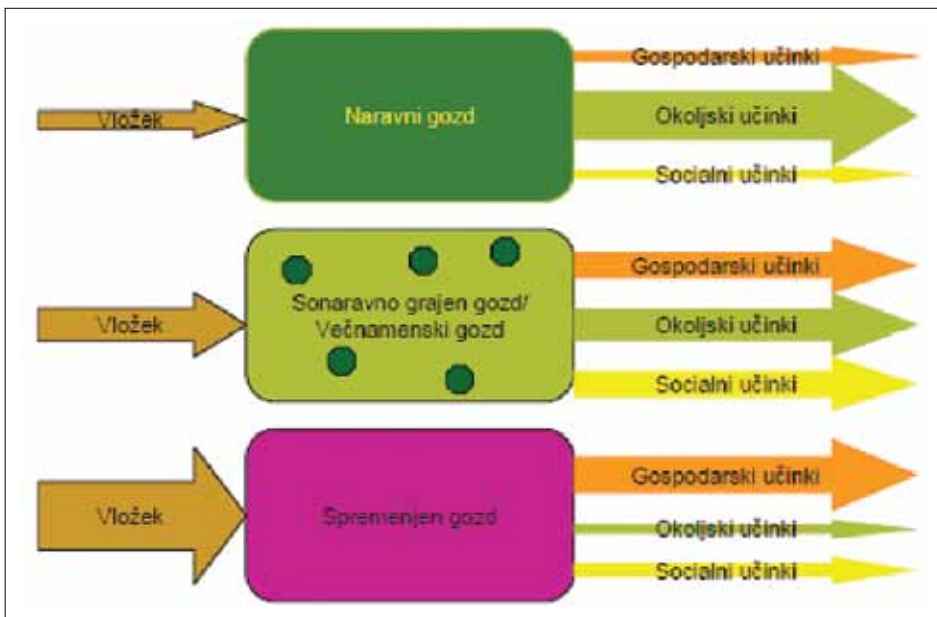
Za naravovarstveno politiko na splošni ravni je značilna osredotočenost na varstvo prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, ki pa mora omogočati trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti. Najpomembnejši splošni predpisi so predpisi o zavarovanju rastlinskih in živalskih vrst, ki so spoznane za ogrožene v mednarodnem ali nacionalnem pomenu. V njih so z namenom ohranitve ugodnega stanja teh vrst določena pravila ravnanja, posebni varstveni režimi ter ukrepi varstva in smernice za ohranitev njihovih habitatov, ki v veliki meri obsegajo tudi gozdove.

3.2 Varovana območja

Varovana oziroma zavarovana območja se določijo s predpisi z namenom, da se v njih zaradi posebne ohranjenosti oziroma izjemnega pomena funkcij zagotovi poseben režim gospodarjenja oziroma ravnanja ali pa se jih izvzame iz rabe.

Za naravovarstveno politiko je pomembna klasifikacija zavarovanih območij glede na cilj upravljanja po IUCN (1994):

- Ia. strogi naravni rezervat – območje, zavarovano predvsem za znanstveno raziskovanje,

Slika 2: Uravnoteženost učinkov gozdov glede na stopnjo njihove naravnosti

- Ib. območje divjine – območje, zavarovano predvsem za ohranjanje naravnega stanja,
- II. narodni park – območje zavarovano zlasti za ohranjanje ekosistemov in za rekreacijo,
- III. naravni spomenik - območje, zavarovano predvsem za ohranjanje izjemnih naravnih pojavov,
- IV. zavarovani habitati rastlinskih in živalskih vrst – območja, ki jih ohranjamo z določeno rabo za ohranjanje določenih ogroženih rastlinskih oziroma živalskih vrst ali habitatnih tipov,
- V. zavarovana krajina – območje, zavarovano za ohranjanje krajine in za rekreacijo,
- VI. zavarovana območja naravnih virov – zavarovana območja, v katerih je z upravljanjem zagotovljena trajnostna raba naravnih virov.

Pravno varstvo varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom se je v gozdni politiki razvijalo neodvisno od navedene naravovarstvene klasifikacije in temelji na vrednotenju okoljskih in socialnih funkcij gozdov. Z IUCN klasifikacijo je zato večinoma neusklajeno, razen v primerih, ko se gozdovi posebej pravno varujejo zaradi naravovarstvenih funkcij oziroma biotske raznovrstnosti in v primeru kategorije VI, v katero spadajo vsi gozdovi na podlagi splošnega ukrep, opisanega v prejšnjem poglavju. Gozdna politika ima zlasti na področju varovanih območij že zelo dolgo tradicijo (ANKO, 1985, GOLOB, 1987), saj je bilo treba v ranljivih gorskih območjih zagotoviti obstanek gozdov, ki so imeli pomembno varovalno funkcijo, ogroženi pa so bili večinoma zaradi paš. Druga pomembna tradicija so gozdni rezervati, ki so sprva verjetno nastali zaradi naravovarstvenih vzgibov (HARTMAN, 1987), pozneje (MLINŠEK, 1989) pa tudi kot referenčni predeli gozdov za razvijanje sonaravnih gozdnogojitvenih pristopov oziroma za znanstveno raziskovanje. Med njimi so bili nekateri razglašeni za naravne rezervate in so zdaj pomembni kot habitati Natura 2000 vrst (GOLOB in SKUDNIK, 2007).

Za naravovarstveno politiko so varovana območja najpomembnejši ukrep. V pomenu izvajanja skupne EU naravovarstvene politike so najpomembnejša območja Natura 2000, ki povečini spadajo v kategorijo IV po IUCN, deloma pa tudi v kategoriji I in II, kar velja tudi za ekološko pomembna območja. Ožja zavarovana območja po slovenski zakonodaji ustrezajo kategorijam IUCN Ia, Ib in III, pri širših zavarovanih območjih pa je le narodni park istoveten s kategorijo IUCN (II), medtem ko regijski in krajinski park večinoma obsegata kategoriji IV in V oziroma so vanju vključena tudi ožja zavarovana

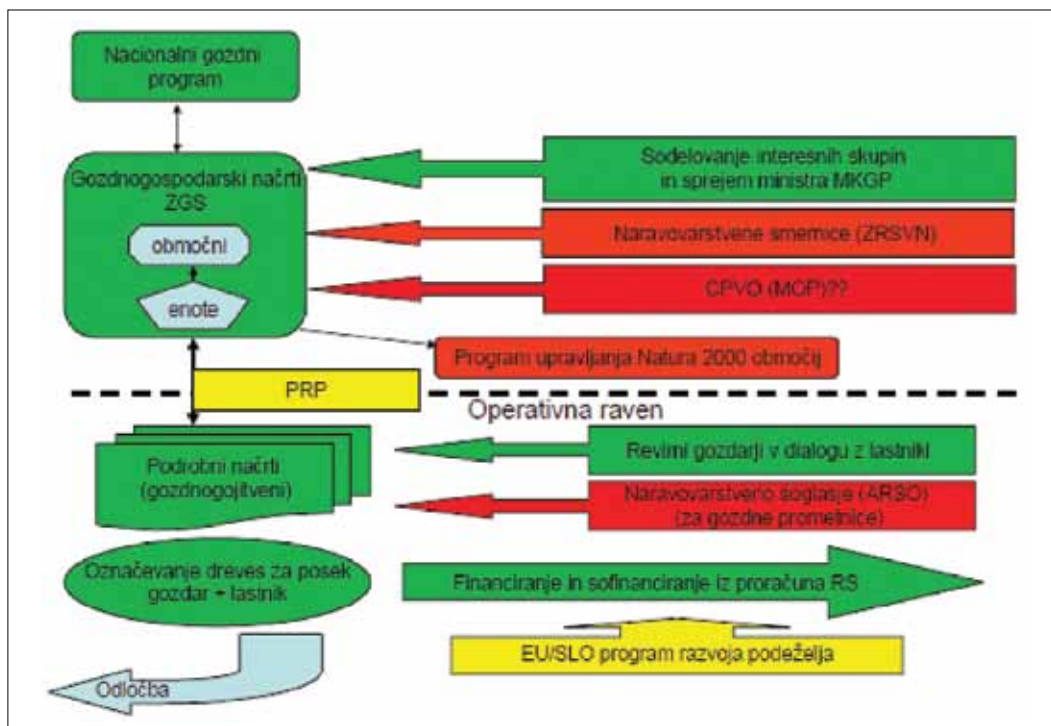
območja. Na zavarovanih območjih se gospodarska raba naravnih virov lahko prepove, omeji ali drugače uredi, zato spadajo gozdovi na območjih, ki so zavarovana po predpisih s področja ohranjanja narave, po predpisih o gozdovih med gozdove s posebnim namenom.

Ugodno stanje ohranjenosti habitatnih tipov ter rastlinskih in živalskih vrst na območjih Natura 2000 se zagotavlja na podlagi varstvenih ciljev in ukrepov, ki so v splošnem določeni v Programu upravljanja območij Natura 2000 (BIBIČ, 2007), podrobneje pa so opredeljeni v gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih enot.

3.3 Načrtovanje gospodarjenja in upravljanja

Gospodarjenje na podlagi gozdnogospodarskih načrtov je eden od pomembnih indikatorjev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi (MCPFE, 2002) in ima v Sloveniji dolgo neprekinjeno tradicijo. Načrti za gospodarjenje z gozdovi se v Sloveniji pripravljajo ob upoštevanju vseh predpisov (vključno z naravovarstvenimi) za vse gozdove ne glede na njihov naravovarstveni status in so edina neposredna podlaga za gospodarjenje oziroma za izvajanje del v gozdovih. Upravljavski načrti zavarovanih območij v delu, ki zadeva gospodarjenje z gozdovi, ne bi smeli biti v nasprotju z gozdnogospodarskimi načrti.

V gozdnogospodarskih načrtih se naravovarstvene vsebine zagotavljajo z upoštevanjem funkcij ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot, ki se ovrednotijo in opišejo že v pripravljalni fazi priprave načrta na podlagi uradnih evidenc s področja varstva narave in drugih virov, zlasti pa na podlagi naravovarstvenih smernic, ki jih pripravlja Zavod RS za varstvo narave (v nadaljevanju: ZRSVN). V primerih, ko je več možnosti za zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti habitatnih tipov in vrst, je nujno, da se pred njihovo izdajo smernice napišejo ob sodelovanju Zavoda za gozdove Slovenije (v nadaljevanju: ZGS) oziroma tako, da naravovarstvene zahteve ob upoštevanju znanstvenih podlag za vzdrževanje ugodnega stanja ohranjenosti čim manj vplivajo na proizvodne in socialne funkcije gozdov. Če je dano pozitivno mnenje o upoštevanju smernic, ni razloga, da bi bili gozdnogospodarski načrti predmet celovite presoje vplivov na okolje. Zlasti je to neprimerno zato, ker se z aktivnim sonaravnim gospodarjenjem v ugodnem stanju ohranjenosti vzdržuje večina habitatnih tipov in vrst in zanje gozdnogospodarski načrti pravzaprav nadomeščajo

Slika 3: Shema načrtov za gospodarjenje z gozdovi, z njimi povezanih ukrepov naravovarstvene politike ter upravnih in pogodbenih oziroma podpornih ukrepov za zagotavljanje izvajanja

upravljalvske načrte Natura 2000 območij, ki bi jih bilo treba izdelovati v skladu s Habitatno direktivo. Nedvomno je sistem gozdnogospodarskih načrtov in naravovarstvenih smernic dober primer integralnega varstva, če ZRSVN in ZGS dobro strokovno sodelujeta (slika 3).

Za izvajanje naravovarstvenih usmeritev iz gozdnogospodarskega načrta je pomemben gozdnogojitveni načrt, v katerem se prikažejo ekocelice in v smernicah navedejo dela oziroma ukrepi za ohranjanje in krepitev ekoloških funkcij gozda, vključno s funkcijama biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot.

3.4 Upravni ukrepi

Upravni ukrepi dopolnjujejo splošna pravila v predpisih in ukrepe v načrtih ter zagotavljajo njihovo izvedbo v praksi oziroma na ravni posameznika.

Med upravnimi ukrepi gozdne politike je nedvomno najpomembnejša določba, da lastnik, razen sanitarnih sečenj, o katerih mora tudi obvestiti ZGS, ne more izvajati nobenih del v gozdu brez odločbe in da morajo biti drevesa pred posekom strokovno izbrana. Pri izbiri za morebitni posek in določitvi

drugih gozdnogojitvenih in varstvenih del pa se v sklopu gozdnogojitvenih premislekov upoštevajo tudi naravovarstvene posledice opravljenih del oziroma se poskuša odločiti tako, da so izvedeni ukrepi lahko hkrati v korist čim več funkcijam gozdov, vključno z naravovarstveno. Pri tem so lahko v veliko pomoč napotki iz literature (PAPEŽ *et al.*, 1996).

Drugi pomemben upravni ukrep sta določbi o obveznosti pridobitve soglasja za krčitev gozda in dovoljenja za poseg v varovalni gozd ali gozd s posebnim namenom, ki je med drugim lahko razglašen za takega tudi zaradi izjemne poudarjenosti funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti ali funkcije varstva naravnih vrednot.

Poleg že opisanih naravovarstvenih smernic, ki jih je mogoče obravnavati hkrati kot strokovni in upravni ukrep in celovite presoje vplivov na okolje, ki se lahko uporablja za gozdnogospodarske načrte v izjemnih primerih, je naravovarstveno soglasje najpomembnejši upravni ukrep naravovarstvene politike v povezavi z gospodarjenjem z gozdovi. Naravovarstveno soglasje je treba pridobiti za gradnjo gozdnih vlak in cest na varovanih območjih, pri čemer se soglasje izda, če je v postopku ugotovljeno,

da načrtovana gozdna prometnica ne bo bistveno negativno vplivala na varstvene cilje varovanih območij. Postopek je na projektni ravni potreben zato, ker konkretne trase gozdnih cest in vlak niso sestavni del gozdnogospodarskih načrtov, s čimer se je mogoče izogniti tudi celoviti presoji vplivov na okolje zanje.

3.5 Finančne podpore in odškodnine

EU je možnost sofinanciranja gozdno-okoljskih ukrepov in ukrepov v okviru Nature 2000 za obdobje 2007–2013 vgradila v skupno kmetijsko politiko oziroma v politiko razvoja podeželja. Vendar pa Slovenija teh ukrepov ni vključila v svoj program razvoja podeželja in se zato ne izvajajo. Do določene mere jih nadomeščajo nacionalni ukrepi sofinanciranja gozdnogojitvenih in varstvenih del ter del za vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih živali v zasebnih gozdovih oziroma gozdnem prostoru. V okviru gozdne politike se izplačujejo odškodnine in povračila za nakup gozdov, ki jih Republika Slovenija razglasi za varovalne gozdove oziroma za gozdove s posebnim namenom, pri čemer se te najpogosteje nanašajo na naravovarstveno pomembne gozdne rezervate.

Finančni ukrepi naravovarstvene politike obsegajo zlasti odškodnino za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst, ki pa večinoma ne nastaja v gozdarstvu.

3.6 Monitoring in poročanje

Pri gozdni politiki se stanje gozdov glede vseh njihovih funkcij ocenjuje ob obnovi gozdnogospodarskih načrtov. Znaki, ki opisujejo strukturo gozdov v okviru popisov gozdov, so uporabni tudi za ocenjevanje stanja ohranjenosti gozdov kot Natura 2000 habitatnih tipov in habitatov vrst, vendar pa jih je treba še dopolniti in izpopolniti (GOLOB, 2007). Za oceno stanja ohranjenosti je pomembno tudi spremljanje dinamike populacij ogroženih vrst, ki se zagotavlja v okviru naravovarstvene politike.

Rezultati monitoringa oziroma ocene stanja in analize minulega gospodarjenja, ki se navedejo v poročilih, so ključni za načrtovanje ukrepov in njihove intenzivnosti v naslednjih gozdnogospodarskih načrtih. Pri tem pa je treba imeti jasne predstave o tem, kdaj je stanje ohranjenosti še ugodno in kdaj ni več. Zdi se, da ni pričakovati (SILVA *et al.*, 2010), da bi na ravni EU nastali enotni indikatorji za oceno stanja ohranjenosti številnih habitatnih tipov in

vrst Natura 2000 ter kombinacij med njimi. Zato je treba določila, vsaj kar zadeva strukturo in funkcijo gozda, razvijati na nacionalni ravni, pri čemer pa je treba skrbeti za primerno transparentnost oziroma javno dostopnost in upoštevati tudi indikatorje, ki se razvijajo za spremljanje skupne gozdne biotske raznovrstnosti ne glede na ekološko omrežje Natura 2000 (PULETTI *et al.*, 2010). Z dolgotrajnejšim sledenjem dobrih indikatorjev je mogoče ustvariti časovne vrste podatkov, ki bistveno povečajo zaupanje v poročila o stanju in dinamiki biotske raznovrstnosti, ki sicer še niso dovolj sistematična.

3.7 Zagotavljanje javnih služb

Razen prvega so vsi drugi ukrepi za doseganje ciljev gozdne in naravovarstvene politike odvisni od učinkovitosti delovanja javnih služb.

Javna gozdarska služba temelji na predpostavki, ki izhaja iz doktrine sonaravnega gospodarjenja, da so za doseganje ciljev bolj kot vlaganja pomembni načrtovanje in upravni ukrepi, kar je bilo doslej ugodno za naravovarstvene cilje, nekoliko manj pa ob pasivnosti lastnikov gozdov za doseganje proizvodnih ciljev. Nadaljevanje majhne zainteresiranosti nekaterih skupin lastnikov gozdov za optimalno gospodarjenje z gozdom pa bi lahko privedlo ne le do nadaljnega poslabševanja proizvodnih funkcij, ampak tudi do poslabševanja primernosti gozdov za funkcijo biotske raznovrstnosti. Veliko rastlinskih in živalskih vrst je namreč vezanih na pester strukturo gozdnih sestojev in osvetljenost pritalne plasti v gozdu (GOLOB in SKUDNIK, 2007).

Glavni poslanstvi javne službe varstva narave sta strokovno presojati sprejemljivost posegov v naravo, ki je predvidena z načrti ali projekti, ter upravljati z zavarovanimi območji, čeprav je še vrsta drugih nalog. Med njimi je tudi naravovarstveni nadzor, ki naj bi ga v gozdu izvajala javna gozdarska služba.

Tudi vnaprej si je treba prizadevati, da bi se dejavnost obeh služb dopolnjevala, da ne bi bilo podvajanja dela in da bi bilo med njima čim manj neuskkljenega delovanja.

4 POVZETEK

Na svetovni ravni se politika o gozdovih oblikuje znotraj Foruma ZN o gozdovih, kjer je bil zasnovan Pravno nezavezujoč inštrument o vseh tipih gozdov, ki določa trajnostno gospodarjenje z gozdovi kot glavni pristop k uresničevanju štirih globalnih ciljev o gozdovih. Na področju varstva narave je najpomembnejša Konvencija o biotski pestrosti,

ki podpira trajnostno rabo gozdnih virov in ekosistemski pristop.

Na vseevropski ravni so bile sprejete številne smernice v okviru resolucij procesa MCPFE oziroma Gozdovi Evrope, ki namenjajo ustrežno skrb ohranjanju biotske raznovrstnosti in kulturnih ter duhovnih vrednot v gozdnem prostoru. Na tej ravni sta bili sprejeti tudi Vseevropska strategija krajinske in biotske pestrosti in Bernska konvencija o ohranjanju evropskih prostoživečih živali in naravnih habitatov, ki sta imeli velik vpliv na politiko EU na tem področju. Temeljni okvir varstva narave v EU sta tako direktivi o pticah in habitatih, ki sta bili že preneseni v naš pravni red. Politika o gozdovih v EU sicer ni skupna, so pa gozdovi navzoči zlasti v skupni okoljski in kmetijski politiki oziroma politiki razvoja podeželja, deloma pa tudi v skupni energijski, znanstveno-raziskovalni in kohezijski politiki. Vse naštetete politike povezuje EU gozdarska strategija in Akcijski načrt EU za gozdove.

Že pred prenosom naravovarstvenih direktiv je bil v Sloveniji uveljavljen zakon o gozdovih, katerega cilj je zagotavljanje sonaravnega in večnamenskega gospodarjenja z gozdovi, zato je sistem načrtovanja razvoja gozdov, ki temelji na nacionalnem gozdnem programu, ugoden za ohranjanje biotske pestrosti in naravnih vrednot v gozdnem prostoru. Posebno je pomembno, da ima varstvo narave možnost, da s posebnimi smernicami vključuje potrebna ravnanja v gozdnogospodarske načrte. Ob tem temeljnem inštrumentu, s katerim se zagotavljajo naravovarstvene funkcije gozdov ob proizvodni in vseh drugih vlogah gozda, je pomemben še segregacijski pristop, pri katerem se zaradi izjemne poudarjenosti ekoloških funkcij razglasijo varovalni gozdovi.

Pri segregacijskem pristopu se predpišejo načini ravnanja oziroma omejitve gospodarjenja ali pa se v primeru rezervatov gozdnogospodarski ukrepi sploh ne dovolijo, pri integracijskem pristopu pa je pomembno spremljati, če so gozdovi v ugodnem stanju ohranjenosti in tako stanje trajno zagotavljati ob aktivnem gospodarjenju, ki poleg naravovarstvenih sledi tudi gospodarskim in socialnim ciljem.

Za doseganje ciljev gozdna in naravovarstvena politika uporablja podobne ukrepe, vendar z različnim poudarkom. Med ukrepe v slovenskih razmerah spadajo zlasti: (1) s predpisi določeni načini ravnanja na splošni ravni, (2) varovana območja, (3) načrtovanje gospodarjenja in upravljanja, (4) upravni ukrepi, (5) finančne podpore in odškodnine, (6) monitoring in poročanje in (7) zagotavljanje javnih služb.

5 SUMMARY

On the global level, forest policy is formed inside the UN Forum on Forests, where the Non-Legally Binding Instrument on All Types of Forests has been designed; it establishes the sustainable forest management as the main approach to the realization of the four global goals on forests. The convention on biodiversity that supports the sustainable use of forest resources and ecosystem approach plays the most important role in the field of nature conservation.

Numerous guidelines in the framework of the MCPFE process resolutions or Forest Europe, devoting adequate attention to the conservation of biodiversity and cultural and spiritual values in forest area, were adopted on the pan-European level. The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy and Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, both strongly affecting EU policies in this field, were also adopted on the same level. The directives on birds and habitats, already transferred into our legislature, represent the basic framework of nature conservation in EU. Although EU does not have a common forest policy, the forests are primarily present in the common environmental and agricultural policies or, respectively, policy of rural areas development, and partially also in the common energy, science and research, and cohesion policy. All these policies are linked by the EU forestry strategy and EU Forest Action Plan.

Even before the transfer of the nature conservation directives, Slovenia implemented the Act on Forests. Since this Act's goal is to ensure the close-to-nature and multi-use forest management, the system of forest development planning, based on the national forest program, is favorable for conserving biodiversity and natural values in forest area. Giving nature conservation with a chance to incorporate necessary actions into forest management plans applying special guidelines is of utmost importance. In addition to the basic instrument for ensuring nature conservation forest functions as well as production and all other forest roles, the segregation approach, where protective forest are proclaimed due to an exceptional emphasis on ecological functions, also plays a major part.

In segregation approach, types of action or, respectively, management limitations are specified, in the case of reserves forest management measures are not allowed at all; in integration approach, it is important to survey favorability of forest condition

and sustainably ensure such a condition in addition to active management which follows economy and social goals as well as nature conservation ones.

Forest and nature conservation policies apply similar measures for attaining their goals, but they put different emphasis on them. These measures in Slovenian conditions include primarily the following: (1) action types on a general level, set by regulations, (2) protected areas, (3) economic management and management planning, (4) management measures, (5) financial supports and compensations, (6) monitoring and reporting and (7) ensuring of public services.

6 VIRI

- ANKO, B. 1985. Terezijanski gozdni red za Kranjsko. VTOZD za gozdarstvo BF, Ljubljana, 88 str.
- BIBIČ, A. 2007. Program upravljanja območij Natura 2000: 2007–2013. Ministrstvo za okolje in prostor, 88 str.
- COUNCIL OF EUROPE. 1996. Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy. Nature and Environment No. 74, Council of Europe Press, 69 str.
- DIACI, J., GOLOB, A. 2009. Slovensko gozdarstvo pred izzivi 21. stoletja. Gozd. vestn., letn. 67, št. 7/8, str. 307–316.
- Evropska komisija. 2010. Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o Akcijskem načrtu EU za gozdove. COM(2006) 302 konč., Bruselj, 13 str.
- Evropska komisija. 2010. Accompanying document to the Draft Green Paper on Forest Protection and Information in the EU: Preparing forests for climate change. COM(2010)66 final, Brussels, 14 str.
- FAO. 2010. Global Forest Resources Assessment 2010. Main Report. FAO, Rim, 340 str.
- FOREST EUROPE. 2010.
- GOLOB, A. 1987. Pravno varovan varovalni gozd. V: Varovalnost gozda v Sloveniji : zbornik republiškega seminarja, Ljubljana, str. 25–34.
- GOLOB, A. 2003. Gozdnogospodarski načrti in ohranjanje biotske pestrosti gozdov v Sloveniji v luči pravnega reda Evropske unije. V: Območni gozdnogospodarski načrti in razvojne perspektive slovenskega gozdarstva. Ljubljana, BF-Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, str. 209–225.
- GOLOB, A. 2006. Izhodišča za monitoring ohranjenosti gozdnih habitatnih tipov in habitatov vrst na območjih Natura 2000 v Sloveniji. V: Strokovna in znanstvena dela 127, BF-Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, str. 22–247.
- GOLOB, A., PIŠKUR, M., POLANŠEK, B. 2007. PEFC poročilo o trajnostnem gospodarjenju z gozdovi v Sloveniji. Gozdarski inštitut Slovenije, 130 str.
- GOLOB, A., SKUDNIK, M. 2007. Priročnik o vrstah Natura 2000, ki so povezane z gozdom. Gozdarski inštitut Slovenije, 88 str.
- GOLOB, A. 2007. Temeljne značilnosti procesov v zvezi z gozdovi in gozdarstvom v Evropi in svetu v času predsedovanja Slovenije EU. Gozd. vestn., letn. 65, št. 5/6, str. 243–253, ilustr.
- HARTMAN, T. 1987. Gozdni rezervati Slovenije: pragozd Rajhenavski Rog. Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, Ljubljana, 80 str.
- IUCN. 1994. Guidelines for Protected Area Management Categories. CNPPA with the assistance of WCMC. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. 261 str.
- MCPFE. 2002. Improved Pan-European Indicators for Sustainable Forest Management. Liaison Unit Vienna, Dunaj, 6 str.
- MLINŠEK, D. 1989. Pra-gozd v naši krajini. Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, Ljubljana, 157 str.
- MKGP. 2009. Pravilnik o varstvu gozdov. Uradni list RS, št. 114/09.
- PAPEŽ, J., PERUŠEK, M., KOS, I. 1996. Biotska raznolikost gozdnate krajine. Zavod za gozdove Slovenije, Zveza gozdarskih društev Slovenije, Ljubljana, 161 str.
- PULETTI, N., EGBERTH, M., ESTREGUIL, C., GINZLER, C., GRANKE, O., MARCHETTI, M., RUSS, R., STEINMEIER, C. 2010. Use of National Forest Inventories to downscale European forest diversity spatial information in five test areas, covering different geo-physical and geobotanical conditions. European Commission, Joint Research Centre, Institute for Environment and Sustainability. 191 str.
- Sekretariat CBD. 2004. Expanded programme of work on forest biological diversity. Montreal, 22 str.
- SILVA, J.P., TOLAND, J., JONES, W., ELDRIDGE, J., HUDSON, T., GARDNER, S., THORPE, E., O'HARA, E. 2010. LIFE improving the conservation status of species and habitats. Habitats Directive Article 17 report. European Commission, Environment, Luxembourg, 84 str.
- VESELIČ, Ž., BREZNIKAR, A., GRECS, Z., HABIČ, Š., HOSTNIK, R., DIACI, J., GOLOB, A. 2008. Gospodarjenje z gozdovi po vzoru narave. Zavod za gozdove Slovenije, Ljubljana, 27 str.
- WILKIE, M.L., HOLMGREN, P., CASTANEDA, F. 2003. Sustainable forest management and the ecosystem approach: two concepts, one goal. Working Paper FM 25, Rim, 31 str.
- WWF. 2010. 2020 EU Biodiversity Strategy: Ensuring real ambition, real integration and real financing. http://assets.panda.org/downloads/wwf_eu_biodiversity_strategy_real_ambition_integration_finance.pdf (30.12.2010), 4 str.